

«Πρόσκληση στον Παντοκράτορα»

στη μουσικο - ποιητική βραδιά της στο Σπίτι της Κύπρου στην Αθήνα
(28.09.09)

● Της Άννα Κελεσίδου

Ποιήτρια, Επίτιμη Διευθύντρια του Κέντρου Ερεύνης της Ελληνικής Φιλοσοφίας της Ακαδημίας Αθηνών και Αντεπιτελλοντος Μέλους της Ακαδημίας της Μόσχας

Είναι καιρός που έδωσα στον εαυτό μου μια υπόσχεση: να γίνω, ειδικά στην περίπτωση της ποίησης, όπως ο αριστοτελικός αργυρογνώμων, που δοκιμάζει με ακρίβεια τον χρυσό, και να την αποδέχομαι ή να την προσεγγίζω ερμηνευτικά- όσον γι' αυτό θέμις εστί- μόνον εφόσον πληροί τρία ιδιαίτερα κριτήρια:

Το πρώτο αποδίδει επιγραμματικά ένα δημοκρίτειο απόσπασμα: «ποιητής...άσσα μεν αν γράφηι μετ' ενθουσιασμού και ιερού πνεύματος, καλά κάρτα εστί» (Β 18). Δηλαδή, «η ποίηση που γράφεται με ενθουσιασμό και ιερό πνεύμα, είναι πολύ ωραία». Στο ίδιο πνεύμα και η κατηγορική προσταγή για την ποίηση του Rainer Maria Rilke: «Ιστορείστε τα πάθη και τους πόνους σας. Ιστορείστε την πίστη σας σε κάποια ομορφιά».

Το δεύτερο κριτήριο να είναι ο ποιητικός λόγος τρόπος, για να παραφράσω τον Οδυσσεά Ελύτη

του Μικρού Ναυτίλου, ανακάλυψης των μυστικών σχέσεων των εννοιών που ο ποιητής περπατά σε βάθος και βγαίνει στο «ξέφωτο της ποίησης», η οποία μπορεί να είναι «μία, όπως ένας είναι ο ουρανός», αλλ' ο κάθε γνήσιος ποιητής έχει το δικό του βλέμμα να τον βλέπει.

Το τρίτο, ιδιαίτερα για μένα σημαντικό, να είναι ο ποιητικός λόγος ένας ευρύτερος ορίζοντας πλεύσης της ψυχής, με απλό τρόπο να είναι βιωμένη πραγματικότητα. Αυτός ο πρόλογος, τον οποίο επικυρώνει ήδη η εδώ παρουσία μου, θα πρέπει να συμπληρωθεί με τη φράση για μένα πρόσκληση και πρόκληση της Λάρας Παρτζίλη, που προηγείται της αφιέρωσης του βιβλίου της:

*Δεν υπάρχουν χαμένες πατρίδες,
μονάχα άνθρωποι με χαμένες ταυτότητες.*

Τρίτη γενιά Μικρασιάτισσα δεν θα ήταν δυνατό να μη αναλάβω να συνταξιδέψω στο ποιητικό και συνάμα φιλοσοφικό ταξίδι αυτογνωσίας μιας

ποιήτριας που το ήθος της- με την αρχαιοελληνική σημασία του όρου, της κατοικίας και του ποιητικού τρόπου ζωής-, είναι διπλό, μιας πρώτης και μιας δεύτερης πατρίδας, με δυο που έγιναν ένα, όπως το ψωμί και το κρασί στην Αγία Μετάληψη, όπως ζευγαρώνουν στους αληθινούς ποιητές το απολλώνιο και το διονυσιακό πνεύμα, το αρρενωπό και το λεπτοφυές, η φιλοσοφία και η ποίηση, όταν υπακούουν στο πνεύμα της ουσίας, της ευρυθμίας και ευαρμοστίας.

Τίποτε δεν γίνεται από το τίποτε, «αλλ' εκ λόγου τινός», και θα έλεγα, τροποποιώντας τον Λεύκιππο, και εκ γονέων και εκ πατρίδων. Κόρη Ελληνίδας μητέρας και διακεκριμένου Ρώσου ζωγράφου και ποιητή, σύζυγος διακεκριμένου αρχιτέκτονα από την Αμμόχωστο, μιας πόλης με την «ξωτική ομορφιά», για την οποία λέει η ποιήτρια:

*Για σένα τραγουδώ που έλουζες με ήλιο
Τα τέκνα σου που διέπρεψαν σε όλη την υφήλιο!*

κληρονόμησε το θησαυρό του εικαστικού και ποιητικού ταλέντου. Έκανε και τη δική της ποίηση «ζωγραφική που μιλάει», κατά το λόγο του Σιμωνίδη και έσμιξε τα ρωσικά γονίδια της ευαισθησίας με τα αγάλματα φωνήεντα της ελληνικής γλώσσας. Στη Λάρα Παρτζίλη δεν ίσχυσε ο νόμος της έκπτωσης των κληροδοτημάτων, αντί για δύο πατρίδες που δεν εξισώνονται ούτε με μία, ίσχυσε, αυτό που η ίδια διατυπώνει ποιητικά «μέσα μου έχω δύο κόσμους αγκαλιά», ή για να το πω σε παραλλαγή, ο ερωτικός λόγος του Goethe: «είμαι ένας και διπλός», γιατί το βιος που παρέλαβε, το κατάκτησε, έκανε τη γέννα αναγέννηση:

*«Τη γλώσσα μου έδωσαν ελληνική»
Μα κι αν δεν ήταν να την κατακτήσω μόνη,
Δε θα'χα σήμερα το ίδιο όνειρο για τη ζωή:
Να γεννηθώ ξανά από την αρχή
Και εν αιθρία να παρουσιαστώ αγνή, σαν χιόνι.*

Επέλεξα ν' αρχίσω από το ποίημα αυτό γιατί περιέχει και ένα άλλο στοιχείο που αποθησαύρισα αμέσως από τα ποιήματα της συλλογής: το στοιχείο – χαρακτηριστικό τόσο της ρώσικης όσο και της ελληνικής ψυχής (κι εδώ, όπως είναι εύλογο, δεν διακρίνω την κυπριακή από την ελλαδική): της αισιόδοξης αγωνιστικότητας. Για τη Λάρα Παρτζίλη που έχει συνειδητοποιήσει ότι η πίστη της στη βούληση του Θεού είναι συνώνυμη με την πίστη ότι έχει μια μεγάλη αποστολή, πρόσκληση στον Παντοκράτορα είναι ήδη η πρώτη αναφορά σ' Αυτόν ως εγερτήριο σάλπισμα, όπως φανερώνει το πρώτο ποίημα της ομότιτλης συλλογής:

Ποιος είπε, η ζωή δεν είναι πρόσκληση;

Η ποιήτρια κ. Λάρα Παρτζίλη μαζί με τη μουσικό και πιανίστρια κ. Ιρίνα Βαλεντίνοβα και τους τραγουδιστές Τεύκρο Νεοκλέους και Ευδοκία Καδή

*Ποιος είπε, η ζωή δεν είναι μάχη;
Αλλαξε όπλο, ώστε η ζωή ουσία να 'χει
Και στείλε και στον Πλάστη μία πρόσκληση!*

*Η ίδια θα πει επίσης:
Πιστεύω στον άνθρωπο,
αρκεί ο άνθρωπος
να πιστεύει στον εαυτό του,
στο φωτεινό και θείο μέρος
που είναι εντός του.*

Αυτό το αίτημα της ουσίας- αίτημα βαθύτατα ελληνικό για όσο καιρό ακόμη ουσία της ελληνικότητας θα είναι η ελληνικότητα της ουσίας- είναι σύνδετο με τη ζωή: γιατί αντίθετα από τον θάνατο, όπου «το κενό... είναι απόλυτα δικαιολογημένο», το κενό στη ζωή είναι ασύμβατη έννοια. Για τούτο η ποιήτρια εύστοχα αποφαινεται:

*Δεν φοβάται ο άνθρωπος να πεθάνει,
μα φοβάται να πεθάνει...*

Καθόλου τυχαίο που στη δική της φιλοσοφημένη ποίηση μεγάλο θέμα αποτελεί η μελέτη θανάτου, γιατί όπως το είπε και ο Πλάτωνας: «φιλοσοφία - θανάτου μελέτη εστί»

*Ο θάνατος υπάρχει, για να ανατρέψει τη ζωή
Να μην την παίρνουν οι άνθρωποι σαν δεδομένο...*

*Και αλλού:
Το κενό του θανάτου
είναι απόλυτα δικαιολογημένο,
Όχι όμως και της ζωής.*

Άλλωστε για την ποιήτρια το κακό και το άδικο δεν αγκυλώνουν την Ιστορία για πάντα. Δραματοποιώντας, όπως έκανε και ο Πλάτων, τόπους και δρώμενα σε πρόσωπα, η ποιήτρια έτσι μιλά στην Κερύνεια, τη «Βενετία της Μεσογείου»:

*Της ιστορίας ο τροχός ποτέ δεν παύει,
Δείξε κουράγιο, ωστόσο πέσει η αυλαία!
Τούτ' η μοίρα στους Έλληνες κι ελεύθερους δεν πάει.*

Μα θα 'ρθει η μέρα που θα σηκώσεις με τον ήλιο τη

σημαία!

Η παράκληση στον Θεό να της δώσει μια μεγάλη αποστολή, το αίτημα για το πλήρες στη ζωή, που αντιμάχεται το κενό, προκειμένου για την Τέχνη γίνεται χρέος «να εμπνέει την ανθρωπότητα». Η προτροπή:

*...Όποιος στο τραίνο για το μέλλον επιβαίνει,
Ας βάλει κάποιο λιθαράκι στην πορεία,
Για να μη λείπει η ανθρωπιά στην Οικουμένη*

Συνάμα, τη στασιμότητα του θανάτου εξοβελίζει η αποστολή της Τέχνης να προσφέρει στον αποδέκτη της ένα αίσθημα ανάτασης, με άλλα λόγια να λειτουργεί όπως η πλατωνική «ψυχαγωγία», ως αγωγή της ψυχής από το σκοτάδι της αναλήθειας στο φως της γνώσης, που ενδέχεται να είναι απόγνωση, αλλά είναι και επίγνωση, γνώση των κακώς κειμένων, αυτογνωσία και ανάδειξη της ανθρωπότητάς μας...

*Ο ποιητής γράφει με αφειρησία τον εαυτό του,
Για να αποκαλύψει την αλήθεια του καθενός...*

Λέει η ποιήτρια στο ποίημα «Φωνή βοώντος εν τη ερήμω»:

*Ω, άνθρωπε, φτάνει ο λήθαργος κι έλα, συλλογίσου:
Πού ανατέλλουν η ελπίδα και ο ήλιος
Δε θα 'ταν, ίσως, να αναστατώνεται η υφήλιος,
Αν είχε την επίγνωση πού θα κατέληγε η Δύση.*

Η προηγούμενη αναφορά μου στον Πλάτωνα θα μπορούσε να συμπληρωθεί με μια αντιπαραβολή ανάμεσα στα λεγόμενα του Αθηναίου φιλοσόφου για την τύχη του δικαίου Σωκράτη ή οποιου άλλου- που σε μια «φλεγμαίνουσα» πόλη υποφέρει και σταυρώνεται από το αφιλοσόφητο πλήθος των πολλών «ναρθηκοφόρων» και στους εξομολογητικούς στίχους της ποιήτριας:

*...Ο ποιητής έχει φωνή...
Κι αν το πλήθος θα ρθεί να με σταυρώσει,
Και προτιμήσει την υποκρισία του αλήτη,
Κι αν η κρίση του το αίμα μου παγώσει,
Θα θυμηθώ πως ο Χριστός μας αναστήθη.*

Ο λόγος με έφερε στο άλλο χαρακτηριστικό της συλλογής της Λάρας Παρτζίλη, στη σχέση φιλοσοφίας και ποίησης. Τα δύο μεγέθη της πνευματικής δημιουργίας του ανθρώπου, αποτελούν, ως γνωστόν, πράξεις επικοινωνίας και υψηλής άσκησης του Λόγου, είναι θεραπευτικές του υψηλού, όταν οδηγούν το νου στην τελειότητα παρά τις όποιες διαφορές, αφού στην ποίηση καταργείται το κριτήριο της ακριβολογίας, καθώς διευρύνεται η χρήση των λέξεων προς την παραστατική τους κατεύθυνση μέσω της συνδρομής της φαντασίας, φιλοσοφία και ποίηση μπορούν όχι μόνο να συνυπάρξουν, αλλά και να δώσουν πλουσιότερους πνευματικούς καρπούς και έτσι να γίνουν ευχερέστερα ορθωτικοί οδοδείκτες:

Στη φιλοσοφία τα είπαν όλα από νωρίς.

*Μας έμεινε στην ποίηση ο αοιδός να τραγουδήσει
Τον πόνο του και τη χαρά, τον κόσμο μην αφήσει
Χωρίς κανένα ίχνος, δικό του και της εποχής.*

Αλλού λέει η ποιήτρια:

*Κάθε πόλη έχει μια πόρτα του Ιούδα
Στην Κερκόπορτα μπαίνει ο εχθρός από το πουθενά.
Κάθε έθνος έχει κι έναν ατιμώρητο Ιούδα.
Και κάθε πέτρα άκτιστη - σκαλί στον Γολγοθά.
Κι αν ξέπλυνε η βροχή από καιρό τ' άγνωστο αίμα
Που έμεινε στην πέτρα από ανθρώπινη πληγή,
Η μυρωδιά της έμεινε στη μνήμη για τον καθένα,
Η μυρωδιά της ματωμένης κι άγνωστης ψυχής.*

Σε άλλο ποίημα η Λάρα Παρτζίλη εγκαλεί την απνευμάτιστη πρόοδο:

*Μηχανοποιήσαμε τον βίο μας - εν' λόγος να χαιρόμαστε;
Από τον καιρό του Διογένη ψάχνουμε για Άνθρωπο,
Δεν βλέπω πρόοδο στο φως κι όμως παινεύμαστε.
Αντί να ζούμε την ανάταση στη λύρα του ποιητή,
Ζούμε της ζούγκλας το αγρίμι, που επεκτάθη και στον άνθρωπο.*

Η ίδια η ποιήτρια δεν μένει «στο εφόσον και στο αν», στις ακαθόριστες δηλώσεις, τις οποίες μαζί με το δειλό πνεύμα της αναποφασιστικότητας και της αδιαφορίας καυτηριάζει στο πιο πάνω ποίημά της. Η ίδια δεν προσκολλάται στο παρόν, με το οποίο «γίνεται πιο φτωχός ο κόσμος», αλλ' ενώ δεν κόβει τις ρίζες με το παρελθόν, επιμένει να αντιστέκεται σε όποια στείρα εμμονή, όπως είναι για παράδειγμα η παγκοσμιοποίηση. Εφαρμόζοντας την αρχή του κριτικού ελέγχου για τα δρώμενα, που συνοψίζει η επιταγή λέγοντας - ονομάζεις, καταγγέλλοντας - ενεργείς, αντιμετωπίζει επιτιμητικά την ιδέα της δήθεν κατάρτησης των διακρίσεων με την παγκοσμιοποίηση:

*Μας λέτε ότι γκρεμίζετε
τα σύνορα που χώριζαν τον κόσμο,
ενώ εγώ βλέπω τον ίδιο τον κόσμο να γκρεμίζεται...
ενώ προβλέπει στο μέλλον και προτρέπει, ώστε
«ο καθένας το λιθαράκι του να βάλει στην πορεία»
«για να μη λείπει η ανθρωπιά στην Οικουμένη».*

Φιλοσοφία και ποίηση συναντώνται στα μεγάλα θέματα που προσεγγίζουν κάθε μια με τα μέσα της: την τραγικότητα του ανθρώπινου, το δίπολο ζωή-θάνατος, την ιδέα της πατρίδας, την έννοια του χρόνου, τον έρωτα, την ομορφιά, την ευτυχία, τη φύση, το Θεό.

Ο απολογισμός της Λάρας Παρτζίλη, τραγικός και συνάμα κάλβειος στη λιτότητά του, απαντά στο ποίημα που αφιερώνει, μεταξύ άλλων, στον αλησμόνητο πατέρα της. «Περιπαθή οδοιπόρο και προσκυνητή της κυπριακής γης» τον αποκαλεί η Χρυσόθεμις Χατζηπαναγή στο εισαγωγικό σημείωμα του βιβλίου του, «Άλμπατρος», που μετάφρασε και εξέδωσε η ίδια η ποιήτρια στη μνήμη του ανιδιοτελή ζωγράφου και ποιητή Συμεών Βολτσκόβ,

που φτιάχνει «με χρώματα την ομορφιά» καταθέτοντας την ψυχή και τη σκέψη του. Παραθέτω εδώ λίγες στροφές από το αφιέρωμά της αυτό που έχει τίτλο «Το μοιρολόγι»:

*Έχασα χωρίς πολέμους
άνδρα, αδελφό, μητέρα.
Και μ' αδέσποτους ανέμους
έχασα και τον πατέρα...*

Όμως, όπως τίποτε δεν γίνεται από το τίποτε, τίποτε δεν χάνεται στο τίποτε, όσο είναι παρούσα και ζωντανή ή μνήμη:

*Στη ζωή στιγμές χαράς θα ζούμε
Και στις θύμισες ακόμη πιο πολλές.
Πρέπει να μπορούμε να γευτούμε
Τη γλυκιά αγάπη μας του Χθες.*

Αντί Επιλόγου

Έχω πειστεί πως, όπως στη Φιλοσοφία πάντα μπορεί κανείς ν' αρχίζει μια μελέτη από εκεί που κατέληξε, και στη μελέτη της ποίησης κάθε τέλος είναι δυνατό να γίνει νέα αφετηρία. κι εδώ ισχύει ό, τι είπα για τον τρόπο με τον οποίο ο καθένας βλέπει τον ουρανό. Αν έσκυβα ξανά στο βιβλίο της Λάρας Παρτζίλη, θα προτιμούσα να μείνω στο ποίημά της «Ύμνος στη νέα μου πατρίδα», και για τη θεματική και για την ποιητική του αξία. Αλλά εδώ θα παραιτηθώ από κάθε σχόλιο. Αλλωστε «είναι ωραίο να μπορούμε να χαρούμε λίγη σιωπή», όπως θα έλεγε η ποιήτρια, για να γευτούμε «τη μυσταγωγία και την κατάνυξη» της Τέχνης: σ. 30.

Η Λάρα Παρτζίλη δε θα αποδεχόταν την πλατωνική απόρριψη της ποίησης από τη δική της ιδεατή πολιτεία, που όμως είναι το μέσα «κράτος» της, ο εσωτερικός κόσμος της, γιατί, αντίθετα από τον αθηναίο σοφό, τον ριζοσπαστικό - όσο απόλυτος είναι πάντα ο ιδεαλιστής - δεν βλέπει την ποίηση ως δημιουργό ψευδαισθήσεων και θεραπευαίνιδα

Η ποιήτρια κ. Λάρα Παρτζίλη κλείνει τη βραδιά της με το ανέκδοτο ποίημα «**Τα Πάντα με το Τίποτα**».

Τα Πάντα με το Τίποτα*

*Αν ρωτηθεί ένας θνητός:
Τι προτιμάς; Τα Πάντα ή το Τίποτα;
Με την κοινή του λογική θα πει: Τα Πάντα.
Ενώ εγώ επέλεξα τα Πάντα με το Τίποτα,
Γιατί δίχως το Τίποτα τα Πάντα
Τίποτα δεν είναι*

* Αναφέρεται η ποιήτρια στα λόγια του Πασκάλ, που την ενέπνευσαν σ' αυτό το ποίημα και που δίδουν μια από τις πολλές φιλοσοφικές ερμηνείες του. Ο Πασκάλ, ερωτηθείς σε μια συζήτηση για την πίστη του στο Θεό, απάντησε φιλοσοφικά, ωσάν να επρόκειτο για ένα στοίχημα με τον εαυτό του: «αν κερδίσω, κέρδισα τα πάντα, αν χάσω, δεν έχασα τίποτα. Να γιατί κάποιος που πιστεύει στο Θεό, επιλέγει, είτε το συνειδητοποιεί είτε όχι, τα Πάντα με το Τίποτα».

Στιγμιότυπο από το καλλιτεχνικό πρόγραμμα

Η ποιήτρια με την κ. Άννα Κελεσίδου, ποιήτρια, Επίτιμη Διευθύντρια του Κέντρου Ερευνας της Ελληνικής Φιλοσοφίας της Ακαδημίας Αθηνών και Αντεπιτελλοντος Μέλους της Ακαδημίας Μόσχας, την Μορφωτική Ακόλουθο κ. Ελένη Αντωνιάδου και το Διευθυντή του Πολιτιστικού Κέντρου στην Αθήνα «Το Σπίτι της Κύπρου» κ. Κώστα Λυμπούρη

παθολογικών καταστάσεων, αλλά ενεργό αναδημιουργία υψηλών συναισθημάτων και θέαση ιδεών. Η δική της πάντως ανάβαση στις ιδέες είναι και κατάβαση στον κόσμο μας, δραστήρια συμμετοχή στα δρώμενα με συγκυβερνήτες τον νου και την καρδιά, την ορθοφροσύνη και την αγάπη. ■

